

Hoogopgeleide anderstaligen met een migratieachtergrond op de arbeidsmarkt: enkele cijfers

FACT SHEET 3 | November 2014

Onderzoekers

Joris Michielsen (CeMIS-Universiteit Antwerpen)

Joris Wauters (CeMIS-Universiteit Antwerpen)

Peter De Cuyper (HIVA-KULeuven)

Hoogopgeleide anderstaligen met een migratieachtergrond op de arbeidsmarkt

Vlaanderen scoort erg slecht wat de arbeidsmarktparticipatie van mensen met een migratieachtergrond betreft. Bovendien blijken deze laatsten ook vaak overgekwalificeerd te zijn voor de job die ze uitoefenen, zeker in het geval van hoogopgeleiden (Geets 2011; Geets, Timmerman en Mortelmans 2010). Dit is niet alleen een economisch ongunstige situatie, maar moet ook vanuit het perspectief van welbevinden en integratie van deze mensen betreurd worden. Eerder onderzoek toonde immers aan dat een job die aansluit bij het opleidingsniveau en de *skillset* van migranten bijdraagt tot participatie en het gevoel gewaardeerd te worden, wat hun integratie in de ontvangende samenleving vergemakkelijkt (Chiswick 2010). De Vlaamse Regering nam in het PACT 2020 een duidelijk engagement om de arbeidsmarktpositie van mensen met een migratieachtergrond te verbeteren door discriminatie te verbannen en een evenredige arbeidsdeelname te verzekeren.

In deze *fact sheet* verzamelen we een selectie van bestaand cijfermateriaal uit openbare databanken en eerder onderzoek. Het aangeboden overzicht is niet-exhaustief, maar moet de lezer in staat stellen om op een laagdrempelige manier kennis te nemen van bestaande informatie over het onderwerp. We concentreren ons op de specifieke situatie van hoogopgeleide anderstaligen (HOA) met een migratieachtergrond. HOA vormen een interessante case omdat zij, ondanks het feit dat ze een hoger 'human capital' bezitten omwille van hun diploma hoger onderwijs, toch ook geconfronteerd blijken met een moeilijkere toegang tot de arbeidsmarkt (Corluy en Verbist 2014). Deze *fact sheet* kan daarom ook een opstap zijn om de situatie van deze HOA in de toekomst meer in detail te gaan bestuderen en deze drempels te identificeren en verder te analyseren.

HOA met een migratieachtergrond in de bestaande databanken: een probleem van afbakening

Het is erg moeilijk om een beeld van de positie van HOA met een migratieachtergrond op de arbeidsmarkt te reconstrueren, door enkel informatie uit verschillende databanken te combineren. Om te beginnen heeft dat te maken met het specifieke profiel van onze doelgroep, die zich onderscheidt op het vlak van **immigratieachtergrond en taal**. Vanuit het perspectief van inburgering en integratie zijn we echter in de eerste plaats geïnteresseerd in de positie van internationale immigranten en hun nakomelingen; een groep die doorgaans met de term 'allochtonen' benoemd wordt. Toch blijkt het ook niet altijd eenvoudig om deze groep eenduidig te omlijnen.

De meest richtinggevende definitie in de context van de arbeidsmarkt voor 'allochtonen' is die van het VESOC. VESOC definieert een allochtoon als iemand die geen nationaliteit uit een van de landen van de Europese Economische Ruimte (EER) heeft, of van wie minstens één ouder of minstens twee grootouders een nationaliteit heeft/hebben van buiten de EER (VDAB 2012). Op die manier wordt het criterium van het al dan niet bezitten van de Belgische nationaliteit verruimd en wordt iemands herkomst meer richtinggevend. Men spreekt in deze respectievelijk van *het nationaliteitscriterium en het geboortelandcriterium* (Departement en Steunpunt WSE 2011). Omwille van het gebrek aan passende data om dergelijke filter te kunnen doorvoeren, wordt deze definitie echter weinig toegepast in de praktijk (Marx et al. 2010). Hoewel deze definitie de meest courante is in de context waarbinnen de VDAB werkt, kan de VDAB via het rijksregister niet beschikken over identiteitsgegevens van ouders of grootouders van werkzoekenden. Allochtone werkzoekenden worden daarom door VDAB officieel gedefinieerd als "als werkzoekenden die een huidige óf vorige nationaliteit hebben van buiten de Europese Economische Ruimte. Nieuwe Belgen met een vorige nationaliteit uit een niet-EU-land kunnen op die manier toch ook als "allochtoon" gedetecteerd worden." (VDAB, 2012: 5). Op die manier worden echter niet alleen immigranten uit de EER genegeerd, maar blijft ook de tweede en derde generatie immigranten die bij geboorte de Belgische nationaliteit verwierf, uit het zoeklicht (VDAB 2012).

De gegevens over *kennis van het Nederlands* van de zogenaamde 'Niet werkende werkzoekenden' (NWWZ) worden gebundeld door de SERR/RESOC en zijn raadpleegbaar via de website van VDAB. Maar door enkel te filteren op basis van kennis van de Nederlandse taal, zouden Belgen uit de Frans- of Duitstalige Gemeenschap van ons land op de arbeidsmarkt in Vlaanderen ook als HOA bestempeld kunnen worden. Het is mogelijk om de gegevens te filteren op basis van het kenmerk 'allochtoon', maar allochtone werkzoekenden worden hier gedefinieerd als werkzoekenden die een huidige of vorige nationaliteit hebben van buiten de EU28 of EVA-landen (=de EER-zone). Op die manier sluiten we opnieuw alle immigranten uit die afkomstig zijn uit de EER.

Verder vormt binnen onderzoek rond HOA het vaststellen van het **opleidingsniveau** een probleem, zeker binnen de discussie over de mate van overkwalificatie van HOA (Linda Bakker, Erasmus Universiteit Rotterdam, persoonlijke communicatie). Standaard hanteert de VDAB in haar databanken de opdeling laaggeschoold (Lager onderwijs of 1ste graad van het secundair onderwijs, Leertijd, Deeltijds, beroepssecundair onderwijs, 2de graad secundair onderwijs), middengeschoold (Studiegetuigschrift van de derde graad BSO, Diploma 3de graad secundair onderwijs, Se-N-Se, Diploma van de 4de graad beroepssecundair onderwijs, HBO) en hooggeschoold (Professionele bachelor, Academische bachelor, Master).

In de meeste onderzoeken over de arbeidsmarktposities van personen met migratieachtergrond, waaronder HOA, wordt de opleiding gemeten aan de hand van het hoogst behaalde diploma, zonder echter rekening te houden met de locatie waar het diploma behaald is (gastland, land van herkomst, gerenommeerde universiteit in ander EU28 of VS, etc.) of de kwaliteit van het genoten onderwijs. De kwaliteit van het onderwijssysteem in het herkomstland is echter niet altijd vergelijkbaar met de kwaliteit van het onderwijs in het gastland (Hardoy en Schøne 2011). De inschatting van de kwaliteit van het behaalde diploma door werknemers kan daarentegen wel een invloed hebben in het de zoektocht naar werk door HOA. Noch de locatie noch de waarde van het onderwijssysteem worden echter systematisch opgenomen in bestaande administratieve databanken. Binnen de ARVASTAT-databank van de VDAB konden werkzoekenden met een buitenlands diploma zich tot 2003 enkel inschrijven onder de algemene noemer 'buitenlands diploma', vanaf 2003 is er

één studiecodelijst voor niet-EU'ers per studieniveau van het Vlaams onderwijs (uitzondering zijn BSO en TSO waarvoor één gemeenschappelijke code bestaat). Het is echter niet eenvoudig om de gevolgde opleiding van een niet-EU-onderdaan te verifiëren en er een gelijkwaardig equivalent (voor de arbeidsmarkt) voor te vinden in de structuur van het Vlaams onderwijs. Daarom ook krijgt deze studiecodelijst geen specialiteit mee maar enkel een niveau. In haar onderzoek maakt het Centrum voor Sociaal Beleid op basis van de gegevens uit de Labor Force Survey een ruwe indeling tussen diploma's behaald in België en diploma's behaald in het buitenland, door het tijdstip van het behalen van het diploma af te zetten tegen het tijdstip van aankomst in België. Naast de onderwijslocatie, speelt ook de diplomaerkenning in het gastland een belangrijke rol in de wijze waarop de HOA hun buitenlandse opleiding kunnen gebruiken. Het lijkt evident dat de erkenning van het buitenlandse diploma een waardemeter vormt voor werkgevers om de kwaliteit van het genoten onderwijs in te schatten. Cijfers over de diplomaerkenning worden bijgehouden door NARIC Vlaanderen (National Academic Resource Information Centre). Bij aanvragen voor gelijkwaardigheidserkenning van een buitenlands diploma hoger onderwijs vraagt men een gemotiveerd advies aan ten minste twee Vlaamse Hogeronderwijsinstellingen over de waarde van het buitenlands diploma.

Het moge duidelijk zijn dat het niet eenvoudig is om met de beschikbare openbare databanken op een snelle manier te komen tot concrete en vergelijkbare cijfers over de positie van HOA met een migratieachtergrond op de arbeidsmarkt in Vlaanderen. Toch is er ook een zekere vorm van maatwerk mogelijk. Zo maakt ARVASTAT¹, de statistische onlinetoepassing van de VDAB studiedienst, het mogelijk om kruistabellen te maken waarbij bijvoorbeeld enerzijds opleidingsniveau en geslacht, en anderzijds huidige of eerste nationaliteit worden weergegeven voor de NWWZ. Op die manier kunnen we bijvoorbeeld NWWZ met herkomst uit een land van de EER isoleren uit de bredere categorie 'autochtonen'.

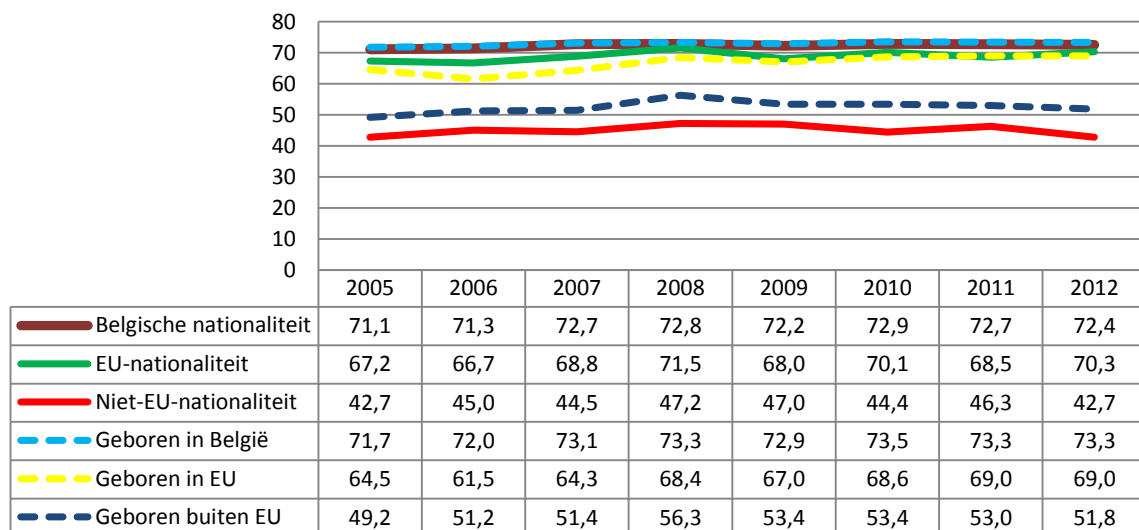
¹ <http://arvastat.vdab.be/arvastat/index.html>

Enkele cijfers over de participatie van hoogopgeleide anderstaligen met een migratieachtergrond op de arbeidsmarkt

Arbeidsmarktparticipatie van personen met vreemde herkomst

Wanneer we de totale werkzame actieve bevolking in het Vlaams Gewest ontleden op basis van geëxtrapoleerde EAK/LFS-data blijkt dat 90,6% van deze groep de Belgische **nationaliteit** bezit; 4,2% heeft de nationaliteit van een ander EU-land en 5,2% van een niet-EU-land. Het nationaliteitscriterium negeert echter de herkomst van de leden van de actieve bevolking, waardoor het aandeel 'Belgen' wellicht groter is dan het aandeel 'autochtone Belgen' zal zijn.

1. Werkzaamheidsgraad naar huidige nationaliteit en geboorteland, 20-64 jaar, Vlaams Gewest, 2005-2012, in %

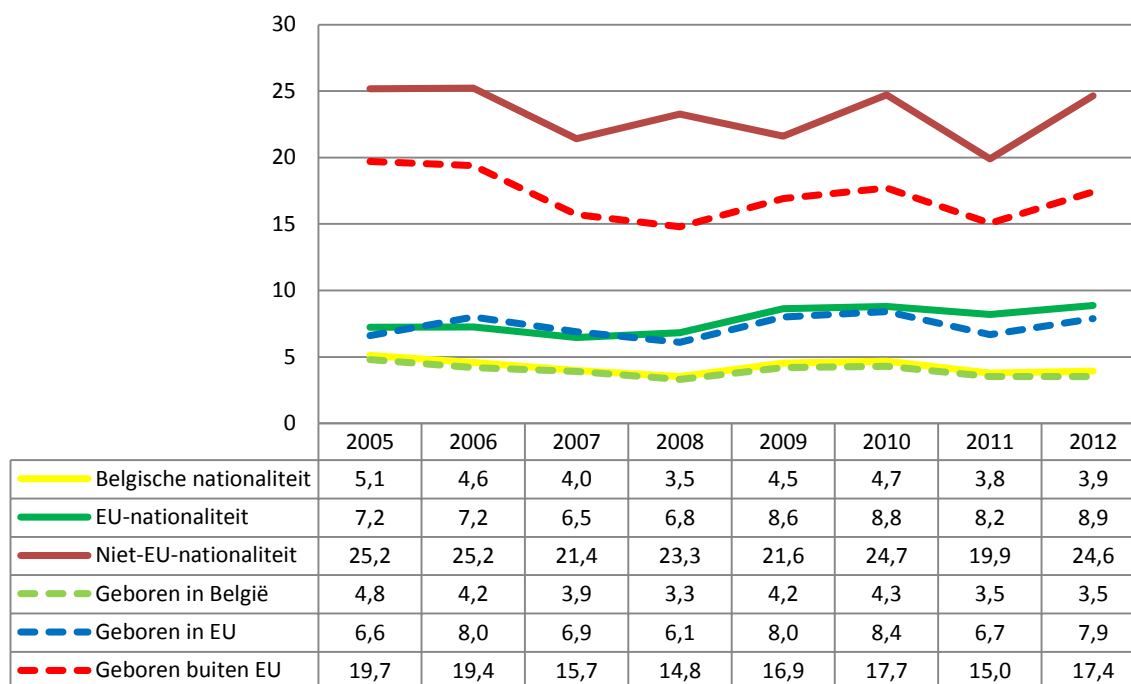

Bron: Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor 2013, Vanduynslager, Wets, Noppe, Doyen (2013)

Door te kijken naar het geboorteland in plaats van de huidige nationaliteit kan een deel van de groep personen die in de loop der jaren Belg is geworden, mee in rekening worden gebracht. De Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor (Vanduynslager, Wets, Noppe en Doyen 2013) leert ons dat in 2012 43% van de niet-EU-burgers tussen 20 en 64 jaar aan het werk was, wat 30 procentpunten lager is dan bij Belgen en 28 procentpunten lager dan bij personen met een nationaliteit van binnen de EU (exclusief Belgen). De werkzaamheidsgraad van personen geboren buiten de EU (52%) ligt bijna 10 procentpunten hoger dan de werkzaamheidsgraad van niet-EU-nationaliteit. Maar ook bij deze groep blijft er nog steeds een kloof van respectievelijk 22 en 17 procentpunten bestaan met de werkzaamheidsgraad van personen geboren in België en personen geboren in

de EU (buiten België). Vooral de niet-EU-vrouwen scoren zwak. Van hen is slechts 32% aan het werk. Van de vrouwen geboren buiten de EU is 40% aan het werk.

2. ILO-werkloosheidsgraad naar huidige nationaliteit en geboorteland, 15-64 jaar, Vlaams Gewest, 2005-2012, in %

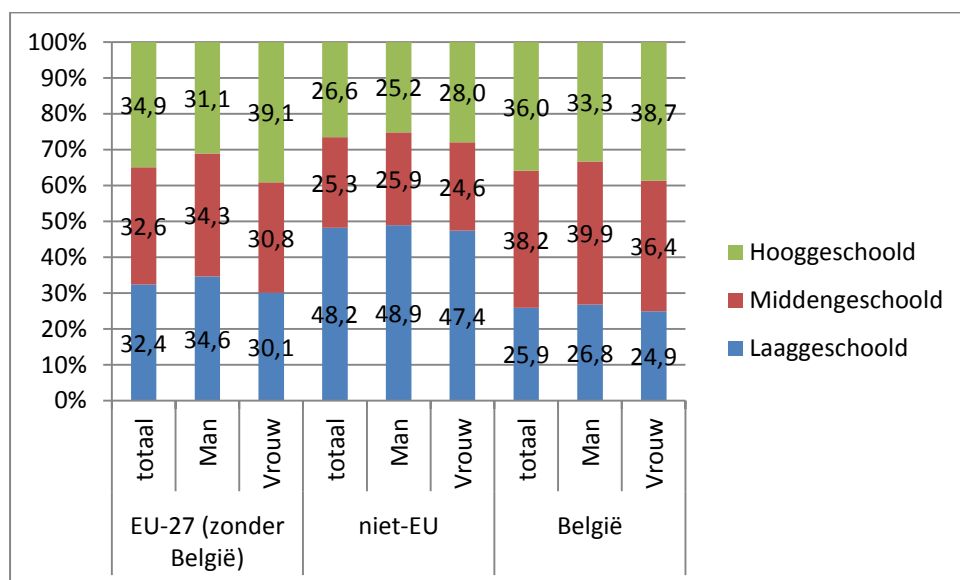

Bron: Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor 2013, Vanduynslager, Wets, Noppe, Doyen (2013)

Als we de werkloosheidsgraad analyseren, stellen we op basis van de Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor 2013 vast dat in 2012 de werkloosheidsgraad bij derdelanders zes maal hoger ligt dan bij Belgen en meer dan dubbel zo hoog als bij personen met een EU-nationaliteit (exclusief Belgen). De werkloosheidsgraad van personen geboren buiten de EU ligt vier keer hoger dan bij de personen geboren in België en dubbel zo hoog als bij personen geboren binnen de EU (buiten België) (Vanduynslager, Wets, Noppe en Doyen 2013).

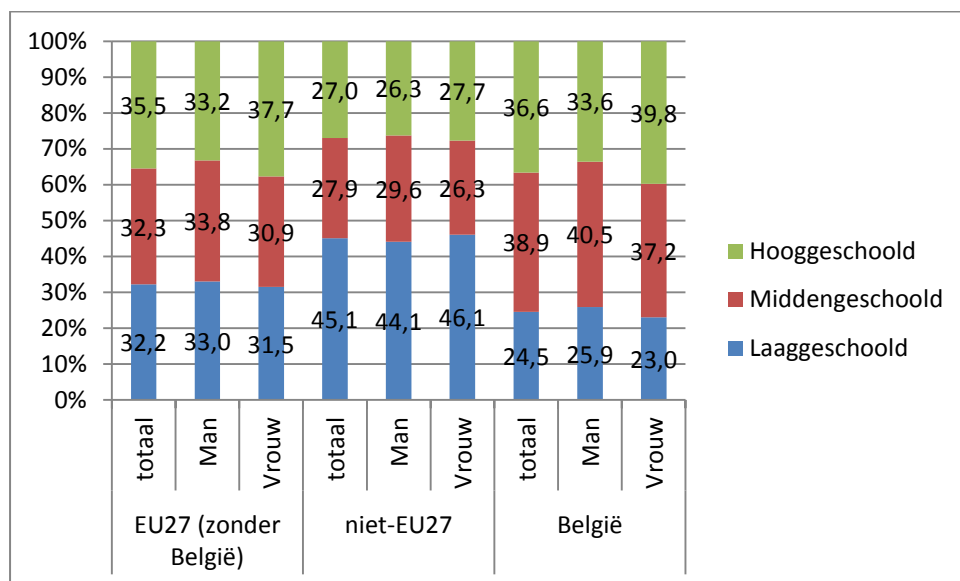
Opleidingsprofiel van personen met vreemde herkomst

3. Opleidingsgraad naar nationaliteit, 25-64, België, 2013, in %

Bron: EUROSTAT, eigen bewerking

4. Opleidingsgraad naar geboorteland, 25-64, België, 2013, in %

Bron: EUROSTAT, eigen bewerking

Als we kijken naar het opleidingsprofiel van de bevolking van 25 tot 64 jaar in België dan blijkt er een duidelijke opleidingsachterstand van derdelanders en personen geboren buiten de EU. Slechts 27% van de personen met een migratieachtergrond zijn hoogopgeleid, in vergelijking met meer dan 36% van de Belgen of personen geboren in Belgen en 35% van de EU-burgers. De vrouwelijke derdelanders of personen geboren buiten de EU blijken hoger

opgeleid dan de mannen. Cijfers uit de Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor wijzen op een gelijkaardige opleidingsachterstand van personen met een nationaliteit van of geboren in een land buiten de EU; in 2012 was respectievelijk 49% en 45% laagopgeleid (Van Duynslager, Wets, Noppe en Doyen, 2013).

5. Aanvragen gelijkwaardigheidserkenning buitenlands diploma, 2010-2013, absolute cijfers

Type procedure	2010	2011	2012	2013
Gelijkwaardigheidsprocedures	4886	4818	3839	3183
<i>Hoger Onderwijs</i>	<i>1940</i>	<i>1818</i>	<i>1679</i>	<i>1463</i>
<i>Secundair onderwijs</i>	<i>2655</i>	<i>2747</i>	<i>1850</i>	<i>1246</i>
<i>Volwassenonderwijs</i>	<i>291</i>	<i>253</i>	<i>310</i>	<i>474</i>
Attesten	280	272	472	454
Professionele erkenningen	92	115	129	179
Andere	671	582	385	455

Bron: NARIC Vlaanderen (2013)

De cijfers over de aanvragen voor gelijkwaardigheidserkenning van een buitenlands diploma die jaarlijks gepubliceerd worden door NARIC Vlaanderen tonen een daling van het aantal aanvragen van 4 886 in 2010 tot 3 183 in 2013. Deze daling kan deels worden verklaard doordat de procedure betalend is geworden sinds 1 september 2013. De daling laat zich het sterkst zien in de groep van secundaire diploma's. Cijfers over het aantal behandelde dossiers en aantal goedgekeurde dossiers zijn in deze minder interessant, aangezien ze door de grote achterstand binnen de erkenningsprocedures een vertekend beeld geven: in 2013 werden nog dossiers uit de jaren voordien behandeld. Binnen de top-10 landen voor aanvragen voor een gelijkwaardigheidserkenning van buitenlandse diploma's hoger onderwijs, voert Nederland de ranking aan. Uit India en Filipijnen komen proportioneel meer aanvragen voor een gelijkwaardigheidserkenning van een diploma Hoger Beroepsonderwijs.

6. Top-10 landen Aanvragen gelijkwaardigheidserkenning buitenlands diploma, 2013, absolute cijfers

Land	Hoger onderwijs	Niveau-gelijkwaardigheid	Hoger beroepsonderwijs	Doctoraat	Totaal
Nederland	135	2	3	1	141
India	28	8	42	0	78
Filipijnen	38	14	16	0	68
Rusland	55	8	0	0	63
Duitsland	44	10	1	0	55
Verenigd Koninkrijk	31	17	4	0	52
Irak	40	8	3	0	51
Marokko	37	3	10	0	50
Oekraïne	37	5	0	0	42
Polen	37	3	1	0	41

Bron: NARIC Vlaanderen (2013)

HOA op de arbeidsmarkt: Arbeidsmarktparticipatie

Als we kijken naar de compositie van de beroepsbevolking dan leren de recente cijfers uit de Enquête naar de Arbeidskrachten ons dat België een overwegend midden- en hooggeschoolde beroepsbevolking heeft ten opzichte van de spreiding naar onderwijsniveau binnen de totale bevolking: binnen de totale bevolking is 32% hoogopgeleid terwijl het relatieve aandeel binnen de beroeps- en werkende bevolking² bijna 10 procentpunten hoger ligt. Een identiek patroon zien we binnen de beroepsbevolking in Vlaanderen. Kijken we naar de participatiegraad op de arbeidsmarkt dan zien we een hogere activiteitsgraad³ (86,2 %) en werkgelegenheidsgraad (83,2 %) bij de groep hoogopgeleiden; deze is bijna dubbel zo hoog als bij de laagopgeleiden.

² De **beroepsbevolking** is een economische term, waarmee het aantal mensen in een bepaald gebied wordt aangeduid dat wil, kan en mag werken. De beroepsbevolking omvat zowel de werkende als werkloze bevolking. **De werkende bevolking** zijn de zelfstandigen en werkenden in loondienst van 15 jaar en ouder.

³ **De activiteitsgraad** geeft het aantal arbeidskrachten (werkenden en werklozen), m.a.w. de beroepsbevolking, in procenten van de bevolking tussen 15 en 64 jaar. **De werkgelegenheidsgraad** (of tewerkstellingsgraad) geeft het aantal personen met een betrekking (werkenden) in procenten van de bevolking tussen 15 jaar en 64 jaar.

7. Compositie van de beroepsbevolking in BE, gewest en opleidingsniveau, 2013, in %

			Laag	Midden	Hoog	TOTAAL
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	Beroepsbevolking		26%	28%	46%	506.206
	Werkende bevolking		21%	27%	52%	408.379
	Werkloze bevolking		44%	31%	24%	97.827
	Totale bevolking		36%	28%	36%	777.136
Vlaams Gewest	Beroepsbevolking		18%	42%	40%	2.894.490
	Werkende bevolking		17%	42%	41%	2.747.445
	Werkloze bevolking		31%	41%	28%	147.045
	Totale bevolking		27%	40%	32%	4.149.702
Waals Gewest	Beroepsbevolking		23%	40%	37%	1.500.195
	Werkende bevolking		20%	40%	40%	1.328.715
	Werkloze bevolking		40%	41%	19%	171.481
	Totale bevolking		34%	37%	29%	2.330.235
BELGIE	Beroepsbevolking		20%	40%	40%	4.900.891
	Werkende bevolking		18%	40%	41%	4.484.539
	Werkloze bevolking		38%	39%	23%	416.352
	Totale bevolking		30%	38%	32%	7.257.073

Bron: FOD Economie - Algemene Directie Statistiek - Enquête naar de ArbeidsKrachten (2014)

8. Arbeidsmarktparticipatie in België naar gewesten en opleidingsniveau, 2013, in %

Woonplaats	Onderwijs-niveau (adsei)	Activiteits- graad	Werkgelegenheids- graad	Werkloosheids- graad	Beroeps- bevolking
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	Laag	47,2%	31,6%	33,2%	131.105
	Midden	63,9%	49,9%	21,9%	140.191
	Hoog	83,9%	75,4%	10,1%	234.910
	TOTAAL	65,1%	52,5%	19,3%	506.206
Vlaams Gewest	Laag	45,3%	41,3%	8,9%	513.964
	Midden	73,1%	69,5%	5,0%	1.226.279
	Hoog	86,2%	83,2%	3,5%	1.154.247
	TOTAAL	69,8%	66,2%	5,1%	2.894.490
Waals Gewest	Laag	42,8%	34,2%	20,1%	339.930
	Midden	69,1%	60,9%	11,9%	599.966
	Hoog	83,8%	79,0%	5,7%	560.299
	TOTAAL	64,4%	57,0%	11,4%	1.500.195
België	Laag	44,7%	37,5%	16,0%	984.999
	Midden	71,1%	65,3%	8,3%	1.966.436
	Hoog	85,2%	81,0%	4,9%	1.949.455
	TOTAAL	67,5%	61,8%	8,5%	4.900.891

Bron: FOD Economie - Algemene Directie Statistiek - Enquête naar de ArbeidsKrachten (2014)

Tot slot bekijken we de verhoudingen tussen hoogopgeleide mannen en vrouwen. We stellen vast dat, met uitzondering van Afrika, hoogopgeleide vrouwen eerder NWWZ zijn dan hoogopgeleide mannen, met grote verschillen in landen uit de categorieën 'Rest Europa', 'Amerika' en zeker in 'EU13'. In de EU13 en Amerika gaat het wel om eerder lage absolute aantallen.

Om na te gaan hoeveel werkzame hoogopgeleiden HOA met een migratieachtergrond er zijn, zouden we kunnen kijken naar die personen die niet de Belgische of Nederlandse (vanwege de gemeenschappelijke taal) nationaliteit bezitten én hoogopgeleid zijn. Deze gegevens zijn momenteel echter niet uit de openbaar beschikbare databanken te isoleren.

Niet-werkende werkzoekenden

Omdat de VDAB tijdens de consultatie met de werkzoekende informatie verzamelt over de hoogte van het diploma, alsook een meetmethode voorziet om de kwaliteit van buitenlandse diploma's in te schatten, is het mogelijk om aan de hand van de ARVASTAT-databank een zicht te krijgen op het aandeel HOA binnen de groep niet-werkende werkzoekenden (NWWZ).

De laaggeschoolden zijn met 49% het hoogst vertegenwoordigd, tegenover 34,9% en 16,2% voor respectievelijk midden- en hogeschoolden. Om een idee te krijgen van het aantal HOA met een migratieachtergrond, moeten deze data verder gefilterd kunnen worden. Via de ARVASTAT-module is het mogelijk om een gedetailleerd overzicht van de aantallen NWWZ op te vragen, opgedeeld naar huidige nationaliteit, geslacht en opleidingsniveau. Hieronder presenteren we deze aantallen gebundeld volgens **nationaliteitsgroep**.

Tabel 9 maakt een aantal zaken duidelijk. Ten eerste stellen we vast dat burgers van een EU27-lidstaat een totaal aandeel van 74,4% van de NWWZ in Vlaanderen opnemen, de zogenaamde derdelanders 25,6%. Personen van vreemde herkomst uit zogenaamde 'derdelanden' (op basis van huidige en eerste nationaliteit van de persoon en eerste nationaliteit van de ouders) vertegenwoordigden in 2012 slechts 9,4% van de totale bevolking. (Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor, 2013). Deze oververtegenwoordiging van derdelanders ligt in de lijn met onze eerdere vaststelling dat slechts 42,7% van deze groep in Vlaanderen aan het werk is.

Wanneer we in tweede instantie de opsplitsing maken volgens opleidingsniveau, stellen we vast dat de hoogopgeleiden een aandeel van 16,2% van de NWWZ in de groep van EU27 opnemen. Met een aandeel van 12,1% zijn er relatief gezien minder hoogopgeleide derdelanders NWWZ. Deze cijfers geven echter geen informatie over eventuele overkwalificatie van hoogopgeleiden op de arbeidsmarkt.

9. Opleidingsniveau NWWZ Vlaanderen naar nationaliteitsgroep en geslacht, Jaargemiddelde, 2012, in absolute aantallen en %

ORIGINE	STUDIENIVEAU						TOTAAL
	Laaggeschoold		Middengespoold		Hooggeschoold		
	M	V	M	V	M	V	
België	35145	27687	23113	24006	10550	13195	133697
	26,3%	20,7%	17,3%	18,0%	7,9%	9,9%	100%
<i>Hooggeschoolden</i>					23745		17,8%
Nederland	1329	1208	1134	1351	533	577	6133
	21,7%	19,7%	18,5%	22,0%	8,7%	9,4%	100%
<i>Hooggeschoolden</i>					1110		18,1%
EU15, excl. BE & NL	2388	1738	1325	1270	534	694	7940
	30,1%	21,9%	16,7%	16,0%	6,7%	8,7%	100%
<i>Hooggeschoolden</i>					1228		15,5%
EU13	1218	1042	700	730	164	479	4331
	28,1%	24,1%	16,2%	16,9%	3,8%	11,1%	100%
<i>Hooggeschoolden</i>					643		14,8%
Rest Europa	2372	1567	1465	1126	533	983	8043
	29,5%	19,5%	18,2%	14,0%	6,6%	12,2%	100%
<i>Hooggeschoolden</i>					1516		18,8%
Amerika	302	350	328	414	172	305	1869
	16,2%	18,7%	17,5%	22,2%	9,2%	16,3%	100%
<i>Hooggeschoolden</i>					477		25,5%
Azië	6079	3899	3009	2574	876	1000	17423
	34,9%	22,4%	17,3%	14,8%	5,0%	5,7%	100%
<i>Hooggeschoolden</i>					1876		10,8%
Afrika	8046	5349	4659	3820	1344	1017	24226
	33,2%	22,1%	19,2%	15,8%	5,5%	4,2%	100%
<i>Hooggeschoolden</i>					2361		9,7%
Oceanië	3	2	6	4	4	5	24
EVA (EFTA)	9	12	2	16	9	11	58
UNO - Erkend OVN Vluchteling	67	53	40	44	10	14	227
Vaderlandslozen	25	18	11	12	4	3	72
Land niet gekend	130	82	70	46	39	22	389

TOTAAL	57104	42994	35862	35409	14769	18298	204436
	27,9%	21,0%	17,5%	17,3%	7,2%	9,0%	100%
					33067		16,2%

Bron: VDAB Studiedienst - ARVASTAT (2014), eigen bewerking

Ten derde maken we de opsplitsing naar landengroepen/continenten. Opvallend is de goede score van hoogopgeleiden uit Afrika en Azië, met respectievelijk 'slechts' 9,7 en 10,8% NWWZ hoogopgeleiden. Hoogopgeleiden uit continent Amerika doen het slechter dan het gemiddelde, met 25,5% NWWZ.⁴

10. Kennis Nederlands bij hoogopgeleide NWWZ naar afkomst (Belg, niet-EU28, niet-EER) en geslacht, 2014, in absolute aantallen en %

	Kennis Nederlands				
	Niet	In mate beperkte	Goed	Zeer goed	Eindtotaal
NWWZ totaal	6.559	29.098	64.583	119.336	219.576
Hoogopgeleide NWWZ	734	4.029	6.365	25.295	36.423
<i>Man</i>	322	1.762	2.725	11.423	16.232
	0,9%	4,8%	7,5%	31,4%	44,6%
<i>Vrouw</i>	412	2.267	3.640	13.872	20.191
	1,1%	6,2%	10,0%	38,1%	55,4%
Allochtone⁵ NWWZ	3.297	20.788	19.591	13.187	56.863
<i>Man</i>	1.701	11.588	11.531	6.994	31.814
	3,0%	20,4%	20,3%	12,3%	55,9%
<i>Vrouw</i>	1.596	9.200	8.060	6.193	25.049
	2,8%	16,2%	14,2%	10,9%	44,1%
Allochtone hoogopgeleide HO NWWZ	330	2.728	3.095	1.212	7.365
<i>Man</i>	161	1.275	1.381	472	3.289
	2,2%	17,3%	18,8%	6,4%	44,7%
<i>Vrouw</i>	169	1.453	1.714	740	4.076
	2,3%	19,7%	23,3%	10,0%	55,3%

Bron: VDAB studiedienst - gegevens RESOC (2014), eigen bewerking

⁴ Van de 107 NWWZ uit de VSA zijn zelfs 50 (of 46,7%) mensen NWWZ.

⁵ Allochtone werkzoekenden worden statistisch gedefinieerd als werkzoekenden die een huidige of vorige nationaliteit hebben van buiten de EU-28 of EVA-landen. De VDAB krijgt deze gegevens uit het Rijksregister. Hierdoor kunnen nieuwe Belgen met een vorige nationaliteit uit een niet EU-land als "allochtoon" gedetecteerd worden.

Naast opleidingsniveau kan ook **talenkennis** een rol spelen voor een vlotte toegang tot de arbeidsmarkt. Hieronder presenteren we cijfermateriaal over de door VDAB-geëvalueerde talenkennis van NWWZ, zoals de situatie was eind juni 2014. In tegenstelling tot bij de ARVASTAT-module, is het hier niet mogelijk om een gedetailleerd onderscheid te maken op basis van nationaliteit of herkomstland. We moeten dus werken met de groep 'allochtonen', gedefinieerd als niet-EU28 en niet-EER. Binnen deze groep allochtonen is het mogelijk om de HOA te isoleren.

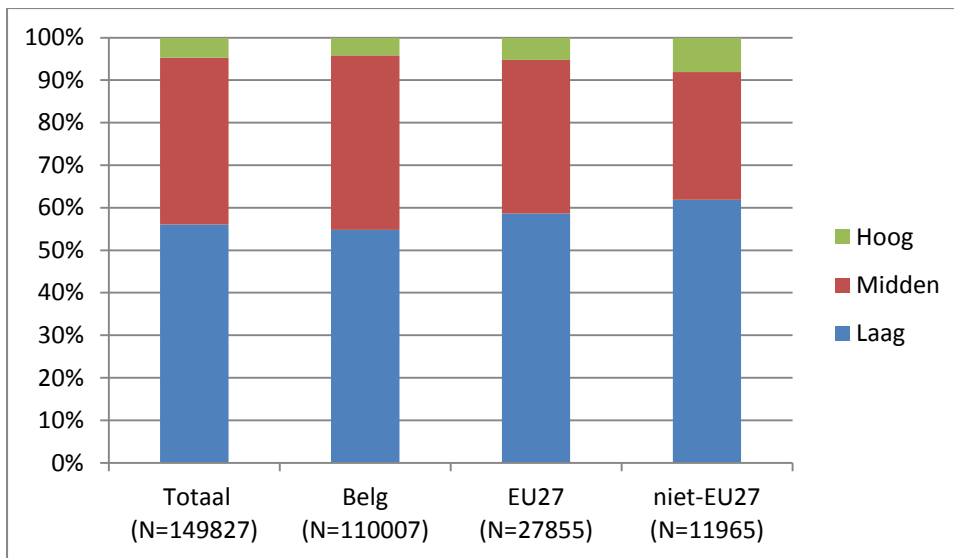
Opvallend is het feit dat de kennis van het Nederlands bij 57,7% van de NWWZ allochtonen 'goed' of 'zeer goed' is. Bij de NWWZ allochtone mannen kent 32,6% 'goed' of 'zeer goed' Nederlands; bij de allochtone vrouwen is dat 25,1%. Wanneer we dit bekijken bij de groep van de NWWZ hoogopgeleide allochtonen, zien we een omkering. Bij de NWWZ hoogopgeleide allochtone mannen kent ongeveer een vierde 'goed' of 'zeer goed' Nederlands, terwijl dat een derde is bij de NWWZ hoogopgeleide allochtone vrouwen. De data laten het echter niet toe om te besluiten dat hoogopgeleide allochtonen die 'goed' of 'zeer goed' Nederlands spreken gemakkelijker werk vinden, dan wel of er in de groep in het algemeen minder vaak 'goed' of 'zeer goed' Nederlands gesproken worden.

Overkwalificatie

De cijfers kunnen bovendien verder genuanceerd worden door te kijken naar de overeenkomst tussen opleidingsniveau en benodigde kwalificatie voor de job waarin mensen uiteindelijk belandden. Volgens onderzoek van Geets et al. (2010) is er immers een probleem van overkwalificatie: 56,5% van de werkende niet-EU allochtonen in België overgekwalificeerd. Voor Turkse en Marokkaanse allochtonen bedraagt dat percentage zelfs 61,9%. Overkwalificatie is het hardnekkigst bij vrouwen binnen die groep. In een rapport voor de Nationale Bank van België rapporteerde De Keyser en collega's dat in 2010 de overkwalificatiegraad van bijna 34 % bij derdelanders 1,6 keer hoger lag dan bij Belgen en EU27-burgers (De Keyser et al., 2012).

Als we de dienstenchequesector bekijken, een sector waartoe werknemers met migratieachtergrond makkelijk toegang vinden, zien we dat als het scholingsniveau wordt vergeleken bij derdelanders het aandeel hooggeschoolden dubbel zo hoog ligt als bij de Belgische werknemers.

11. Aandeel dienstencheque werknemers naar scholingsniveau en nationaliteitsgroep, 2011, in %

Bron: Idea Consult – gegevens RVA (2012), eigen bewerking

De moeilijke toegang van HOA tot de arbeidsmarkt

Uit voorgaand onderzoek en bevraging blijkt dat verschillende factoren de toegang van HOA tot een job in overeenstemming met hun opleidingsniveau bemoeilijken. Vooreerst heeft de etnische component nog steeds een invloed bij het vinden van een job, ongeacht de opleiding (Corluy en Verbist, 2014). Verder blijkt de procedure voor de gelijkwaardigheidserkenning van een buitenlands diploma gebreken te vertonen. Cijfers van de arbeidsmarktenquête 2008 tonen dat de procedure weinig gekend en succesvol is bij de migranten uit niet-EU27. In het tweede kwartaal van 2008 hadden bijna dubbel zoveel niet-EU27 migranten een negatief advies gekregen (8,8 % ten opzichte van 4,9 % onder genaturaliseerden en 4 % van EU-burgers) of de procedure niet gebruikt omdat ze deze onvoldoende kenden (40,2 % ten opzichte van 22,8 % van de genaturaliseerden en 24,5 % van de EU-burgers). Bovendien leeft onder de potentiële aanvragers de perceptie dat de procedure intransparant, complex en bijzonder traag is en dus voor weinigen de moeite loont (De Keyser et al., 2012). Het feit dat de procedure per 1 september 2013 betalend is geworden kan de ontoegankelijkheid nog in de hand werken.

Verder stellen we vast dat het niet evident is om hogergeschoolde 'arbeidsmarktrijpe' anderstalige nieuwkomers aan het werk te krijgen of om hen op hun niveau te laten werken ondanks het feit dat hun kennis van het

Nederlands of opleidingsniveau voldoende is. Veenman (1997) wijst er in dit verband op dat naast oorzaken aan de vraagzijde en structurele factoren, ook een aantal factoren op individueel niveau de arbeidsmarktpositie kunnen verklaren. Hij spreekt over een tekort aan strategische 'hulpbronnen': economisch kapitaal (opleiding, werkervaring), informatiekapitaal (bv. kenmerken van de Belgische arbeidsmarkt), cultureel kapitaal (bv. normen, aspiraties, verwachtingen) en sociaal kapitaal (netwerken waartoe men behoort). In Vlaanderen worden bijvoorbeeld heel wat jobs gevonden via informele netwerken zoals familie, vrienden of kennissen (Jacobs et al., 2013 en VDAB, 2010).

De huidige (VDAB) dienstverlening richt zich voornamelijk op het verhogen van het economisch kapitaal via NT2-opleidingen of beroepsopleidingen. Daarbij komt dat de VDAB weinig aanbod heeft voor arbeidsmarktrijpe hooggeschoolde nieuwkomers. De VDAB, maar ook andere intermediairen, bieden op dit moment een vrij uitgebreid specifiek aanbod voor anderstalige allochtonen aan. Zo worden er schakelpakketten Nederlands voorzien, afgestemd op bepaalde sectoren (zoals tertiaire en verkoop); binnen de beroepsopleidingen zijn er NODO-consultanten (NODO staat voor Nederlands op de Opleidingsvloer) en er is een aanbod van Nederlands op de werkvloer (NODW). Dit aanbod focust zich echter voornamelijk op de groep van laag- en middengeschoolde allochtonen. Voor arbeidsmarktrijpe hogergeschoolde nieuwkomers is er weinig aanbod. Ook is er in de begeleiding van de VDAB en intermediairen doorgaans minder aandacht voor informatiekkanalen en sociale netwerken en de aspiraties en gebruiken op de werkvloer. Nieuwkomers beschikken vaak niet over een professioneel netwerk en hebben dus weinig toegang tot de 'verborgen' vacatures.

Conclusie

Op basis van bestaand cijfermateriaal uit openbare databanken en eerder onderzoek probeerden we in deze *fact sheet* zicht te krijgen op de specifieke situatie van hoogopgeleide anderstaligen (HOA) met een migratieachtergrond. Dit bleek echter niet makkelijk. Vooreerst stelt zich een definitieprobleem: hoe definiëren, operationaliseren en meten we anderstaligheid, migratieachtergrond en opleidingsniveau. Vooral over dit laatste bestaan in België weinig duidelijke richtlijnen bij operationalisering en registratie. Er stellen zich problemen met de vergelijkbaarheid van de kwaliteit en inhoud van opleidingen. Onderzoek van Linda Bakker (Erasmus Universiteit Rotterdam, persoonlijke communicatie) toont bijvoorbeeld aan dat anderstalige vluchtelingen die hun diploma in Nederland erkend hebben gekregen of een diploma in Nederland hebben behaald, weinig overkwalificatie vertonen ten opzichte van autochtone Nederlanders. Anderstalige vluchtelingen die hun buitenlands diploma niet erkend hebben gekregen vertonen een hogere risico op overkwalificatie zowel in vergelijking met autochtone Nederlanders als met de vluchtelingen die hun diploma erkend hebben gekregen of hebben behaald in Nederland. Het is bijgevolg niet eenvoudig om met de beschikbare openbare databanken op een snelle manier te komen tot concrete en vergelijkbare cijfers over de positie van HOA met een migratieachtergrond op de arbeidsmarkt in Vlaanderen.

Als we kijken naar het opleidingsprofiel van de bevolking van 25 tot 64 jaar in België, blijkt er een duidelijke opleidingsachterstand van derdelanders en personen geboren buiten de EU. Om na te gaan met hoeveel de werkzame hoogopgeleiden HOA met een migratieachtergrond zijn, zouden we kunnen kijken naar die mensen die niet de Belgische of Nederlandse (vanwege de gemeenschappelijke taal) nationaliteit bezitten én hoogopgeleid zijn. Die gegevens zijn momenteel echter niet uit de openbaar beschikbare databanken te isoleren. Op basis van de ARVASTAT-databank van de VDAB kunnen we wel zicht krijgen op het aandeel HOA binnen de groep niet-werkende werkzoekenden. We stellen vast dat de hoogopgeleiden een aandeel van 16,2% van de NWWZ in de groep van EU28 opnemen. Met een aandeel van 12,1% zijn er relatief gezien minder hoogopgeleide derdelanders NWWZ. Opvallend is de goede score van hoogopgeleiden uit Afrika en Azië. Hoogopgeleiden uit het Amerikaanse continent doen het slechter dan het gemiddelde.

Deze cijfers geven echter geen informatie over eventuele overkwalificatie van HOA op de arbeidsmarkt. Uit voorgaand onderzoek en bevraging blijkt dat verschillende factoren de toegang van HOA tot een job in overeenstemming met hun opleidingsniveau bemoeilijken: o.a. de etnische component, de lange, dure en complexe procedure voor de gelijkwaardigheidserkenning van een buitenlands diploma, gebrek aan werkervaring, informatie over de kenmerken van de Belgische arbeidsmarkt of strategisch sociaal kapitaal.

Bibliografie

- IDEA CONSULT 2012. *Evaluatie van het stelsel van de dienstencheques voor buurtdiensten en -banen 2011*. Brussels: IDEA Consult.
- CORLUY, V. en VERBIST, G. 2014. *Can education bridge the gap? Education and the employment position of immigrants in Belgium*. ImPRovE Discussion paper 14/02. Online document: <http://improve-research.eu/?wpdmact=process&did=NDkuaG90bGluaw==>
- CHISWICK, B. (ed.) 2010. *High Skilled Immigration in a Global Labor Market*. Washington: American Enterprise Institute Press.
- DE KEYSER, T., DELHEZ, P. en ZIMMER, H. 2012. "L'insertion des personnes d'origine étrangère sur le marché du travail", in *BNB Revue Economic*, Dec., pp. 25-44.
- DEPARTEMENT & STEUNPUNT WSE 2011. *De arbeidsmarktsituatie van migranten en hun nakomelingen. In Vlaams en Europees perspectief*. Online rapport: http://www.werk.be/sites/default/files/rapport_migranten_en_nakomelingen_feb_2011.pdf
- GEETS, J. 2011. *Arbeidsmarktpositie van hooggeschoolde immigranten. Overkwalificatie als indicator van arbeidsmarktintegratie*. Nog te verdedigen doctoraal proefschrift. Antwerpen: UAntwerpen.
- GEETS, J., TIMMERMAN, C. en MORTELMANS, D. 2010. *De arbeidsmarktpositie van (hoog) geschoolde immigranten: een vergelijkende kwantitatieve studie van autochtonen en immigranten op basis van de Enquête naar de Arbeidskrachten met bijzondere aandacht voor 'overkwalificatie'*. Antwerpen: Steunpunt Gelijkekansenbeleid.
- JACOBS, L., DE CUYPER, P., HEYLEN, V., en DE RICK, K. 2013. *Verloop in de socioculturele sector. Kenmerken en determinanten in kaart gebracht*. Leuven: HIVA-KU Leuven.

MARX, I. et al. 2010. *Staten-Generaal voor Inburgering en integratie. Werkgroep werk*. Online nota en verslag van de werkgroepvergaderingen:
http://binnenland.vlaanderen.be/sites/default/files/thema_werk.pdf

MØLLER JENSEN 2013. *Mentoring immigrant women into employment and into society. The World's largest Mentor Network of its Kind*.

VAN DUYNLAGER, L., WETS, J. NOPPE, J. en DOYEN, G. 2013. *De Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor*. Brussel: Steunpunt Inburgering en Integratie & Studiedienst van de Vlaamse Regering.

VDAB 2012. *Kansengroepen in Kaart. Allochtonen op de Vlaamse arbeidsmarkt. 2de editie*. Online rapport:
http://www.vdab.be/trends/kik/doc/KiK_allochtonen_2012.pdf

Steunpunt Inburgering & Integratie

Universiteit Antwerpen
Bezoekadres: Lange Nieuwstraat 55
Postadres: Prinsstraat 13
B-2000 Antwerpen

Tel.: +32 3 265 59 63

E-mail: steunpuntieni@uantwerpen.be
Website: <http://www.steunpuntieni.be>